

Katowice, 23 lutego 2024 r.
(miejscowość, data)

Wniosek nauczyciela-doradcy/konsultanta w sprawie upowszechnienia przykładu dobrej praktyki

Informacje o przykładzie dobrej praktyki:

1. Imię i nazwisko autora przedsięwzięcia/członków zespołu autorskiego:

dr Karina Stępkowska

2. Nazwa i rodzaj przedsięwzięcia/działania proponowanego do upowszechnienia jako „dobrej praktyki”

„Nauczanie bez podręcznika” – nauczyciel architektem przestrzeni edukacyjnej

3. Obszar pracy szkoły, przedszkola, placówki, którego dotyczy działanie: (np.: kształcenie, wychowanie, profilaktyka, opieka, doskonalenie nauczycieli itd.)

Kształcenie

4. Etap edukacyjny, którego dotyczy działanie

I etap edukacyjny – edukacja wczesnoszkolna

5. Uzasadnienie (dlaczego działanie jest warte upowszechnienia)

Planując kształcenie przez „nauczanie bez podręcznika” nauczyciel ma możliwość realizacji podstawy programowej w sposób twórczy i ciekawy. Ta nowatorska forma ma wiele korzyści. Przede wszystkim są nimi brak rutyny w podejmowanych przez nauczyciela działaniach oraz koncentrowanie się na naturalnych prawach uczenia się dziecka, m.in. radości, samodzielności, wzmacnianiu pewności siebie, podejmowaniu inicjatywy. Uczenie się to aktywność uczącego, a w przypadku takiego sposobu pracy, nauczyciel ma możliwość zmiany warunków na takie, by dziecko miało motywację do działania oraz mogło znaleźć drogę do rozwiązania problemu. Dzieci bowiem w kształceniu przez „nauczanie bez podręcznika” dostrzegają, że uczenie się to nie jest czytanie poleceń w sposób bezrefleksyjny i uzupełnianie monotematycznych ćwiczeń, ale badanie przez eksplorację, poznawanie otaczającej rzeczywistości w inny sposób. Natomiast nauczyciel ma wiele okazji, by powiedzieć, że „moim sukcesem jest to, iż moi uczniowie pytają niepytani”.

Nauczanie bez podręcznika przyczynia się również do poprawy zachowania uczniów oraz ma pozytywny wpływ na ich relacje z innymi. Mają bowiem wiele okazji do współpracy, dyskusji i wymiany pomysłów, a to wpływa na rozwój ich umiejętności interpersonalnych.

6. Cele i założenia

Dla dzieci – praca bez podręcznika, czyli swobodne eksplorowanie świata, uczenie się przez doświadczanie i samodzielne rozwiązywanie problemów, może przynieść wiele korzyści. Są nimi m.in.:

- Kształtowanie umiejętności planowania i organizowania własnego procesu uczenia się;
- Rozwijanie samodzielności i odpowiedzialności za swoją pracę;
- Nabywanie umiejętności pracy we współpracy;
- Wzmacnianie poczucia własnej wartości;
- Odkrywanie uzdolnień oraz indywidualnych predyspozycji (nauka nie jest ograniczana do określonych tematów i metod, dlatego dzieci mogą rozwijać się w obszarach, które są dla nich najbardziej fascynujące);
- Rozwijanie kreatywności i twórczego myślenia (brak „sztywnych” zasad sprzyja większej swobodzie w tworzeniu i eksperymentowaniu);
- Rozwijanie zainteresowania nauką (dzieci mają więcej okazji do odkrywania, zadawania pytań i poszukiwania odpowiedzi);
- Dostosowanie tempa i sposobu nauki do indywidualnych potrzeb i predyspozycji;
- Brak presji czasu na podejmowanie wielokierunkowej aktywności dziecka.

7. Szczegółowy opis działań

Nauczanie bez podręcznika wymaga od nauczyciela odpowiedniego planowania – np. w tygodniowym lub miesięcznym przedziale czasowym – oraz opracowania schematu działania uwzględniającego m.in. zasady **ogólne** i **szczegółowe**.

Ogólne (podczas planowania tygodniowego/miesięcznego):

- **gruntowna analiza potrzeb** – zdiagnozowanie ich np. w oparciu o obserwację, rozmowy, wyniki w nauce i zachowaniu;
- **krótkie cele rozwojowe** – ustalenie, co uczeń będzie potrafił np. pod koniec tygodnia/miesiąca.

Szczegółowe (podczas całodniowej, wielokierunkowej aktywności dziecka):

- **mówienie, czytanie, pisanie** – dbanie o jakość języka mówionego, czytanego i pisanego;
- **liczenie** – dbanie o intuicję matematyczną dziecka i jego własne strategie myślenia;

- **relacje z innymi** – dbanie o „przestrzeń społeczną” dziecka;
- **aktywność twórcza** – dbanie o wrażliwość estetyczną;
- **aktywność ruchowa** – dbanie o codzienną „dawkę” ruchu;
- **poprawa błędów** – sporządzanie notatek błędów, które najczęściej popełniają uczniowie i dokonywanie ich analizy;
- **różnicowanie metod pracy** – stosowanie „wachlarza” metod aktywizujących.

Aktywność dziecka organizowana jest w oparciu o temat wiodący (pomocny jest kalendarz szkolny z różnymi wydarzeniami na każdy dzień), wokół którego nauczyciel tworzy sytuacje problemowe. Zadania mogą być rozmaite, np. układanie gier opowiadań lub portfolio matematycznych, muzycznych; pisanie wierszy połówkowych i opowiadań twórczych; układanie przestrzennych zadań matematycznych z „naciskiem” na układanie pytań; konstruowanie pojazdów przyszłości; organizowanie olimpiady sportowej; słuchanie bajek filozoficznych; układanie rebusów i krzyżówek; tworzenie melodii do określonego tekstu; zajęcia z retoryki dla dzieci; ćwiczenia rozwijające myślenie dywergencyjne (rozbieżne); zabawy pozwalające rozwiązywać problemy w twórczy sposób; korekta tekstów; rozmowy z „Mistrzem”; nauka tabliczki mnożenia z Kartami Grabowskiego; nawiązywanie pozytywnych relacji z innymi z zastosowaniem Kart Pozytywnej Dyscypliny; organizowanie Lekcji Talentów; edukacja filmowa itp.

Fakt, iż dzieci nie korzystają z podręczników i kart pracy umożliwia im doskonalenie umiejętności pisania w zeszytach (piszą piórem) i brudnopisach (z tych korzystają od pierwszej klasy). Natomiast doskonalenie techniki czytania odbywa się z wykorzystaniem książek polecanych m.in. przez Fundację „Cała Polska czyta dzieciom” lub innej literatury dziecięcej. Korzystają przy tej okazji także z tablicy multimedialnej, telefonu lub komputera.

Rodzaj podejmowanych przez dzieci działań podczas nauczania bez podręcznika daje im możliwość niepowtarzalności, koncentracji na zadaniu od początku do końca (a nie tylko na „wpasowywanie” się w klucz odpowiedzi), odkrywania czegoś nowego, a co najważniejsze – rozwiązywania problemów, które są im bliskie i związane z ich środowiskiem rówieśniczym, szkolnym, przyrodniczym.

8. Wyniki/uzyskane efekty

- Umiejętność planowania i organizowania pracy własnej – zarządzanie czasem;
- Przestrzeganie zasad pracy we współpracy;
- Umiejętność samodzielnego uczenia się;
- Rozwój umiejętności pisania odręcznego i twórczego;
- Zwiększenie koncentracji na wykonywanych czynnościach;

- Umiejętność wyszukiwania i czytania tekstów, które są dla dzieci ciekawe, interesujące i ważne;
- Rozwój umiejętności badawczych – wyszukiwanie informacji w różnych źródłach na temat, który wzbudził zainteresowanie uczniów, analizowanie danych i wyciąganie wniosków.

9. Uwagi (np. o ewentualnych problemach i sposobach ich rozwiązania)

- Największym problemem była organizacja pracy uczniów i wdrożenie obowiązujących – nowych – zasad. Trudności te zostały pokonane przez systematyczne wdrażanie i utrwalanie standardów codziennego postępowania: rozmowy w kręgu wprowadzające w tematykę zajęć, rozgrzewki umysłowe, aktywność główna (problemowa), aktywność twórcza, podsumowanie całodniowych działań.
- Kolejną trudnością był problem z dyscypliną polegający na „nadużywaniu” przez niektórych uczniów możliwości pracy w grupach i podejmowania (w tym czasie) rozmów lub innych aktywności niezwiązanych z wyznaczonym zadaniem. Zastosowano narzędzia „Pozytywnej Dyscypliny” z obszaru zarządzania klasą: ograniczony wybór, zadania do wykonania w klasie, działanie bez słów, brak działania (naturalne konsekwencje), decydowanie, co chcemy zrobić, odmawianie z szacunkiem, wykonywanie małych kroków.

10. Kontakt do autora (opcjonalnie)

dr Karina Stępkowska – e-mail: karina.stepkowska.womkat@gmail.com; tel. 661 575 436

11. Załączniki (np. linki, zdjęcia, prezentacje)

- Nauczanie bez podręcznika – kalendarz ułatwiający planowanie pracy

Kalendarz

- Nauczanie bez podręcznika – pomysły na aktywność uczniów

<https://drive.google.com/file/d/1DB8ZvSJy7cnr48L9k2njYJ0x3mrCyns/view?usp=sharing>

- Nauczanie bez podręcznika 2 – pomysły na aktywność uczniów

https://drive.google.com/file/d/1xi5_t_aqN0QdbRsYkNh2b_o6goYAs453/view?usp=sharing